

Nr 7

Socialutskottets betänkande i anledning av motioner
angående arbetsmiljön.

Motionerna

Socialutskottet har i ett sammanhang behandlat följande fem motioner, nämligen

1) motionen 1971: 63 av herr *Signell m. fl.* (s), i vilken hemställts »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begär en utredning om möjligheterna till en utökning av antalet distrikt för yrkesinspektionen från nuvarande 11 till 24 så att det inom varje län skall finnas ett distriktskontor för yrkesinspektionen».

2) motionen 1971: 247 av herr *Helén m. fl.* (fp), i vilken hemställts »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer att arbetsmiljöutredningen på sätt som föreslås i motionen i tilläggsdirektiv uppdras att utreda hela arbetsmiljöområdet samtidigt som utredningen görs parlamentarisk, att en skyndsam utbyggnad och effektivisering av yrkesskadestatistiken genomföres, samt att förslag till åtgärder för att ekonomiskt stimulera industrin att förbättra arbetsmiljön föreläggs riksdagen».

3) motionen 1971: 359 av herr *Johnsson* i Blentarp *m. fl.* (s), i vilken hemställts »att riksdagen som sin mening uttalar att frågan om samarbetet mellan yrkesinspektionen och lokala kommunala organ ägnas särskild uppmärksamhet i arbetet på att reformera arbetarskyddslagstiftningen».

4) motionen 1971: 750 av herr *Hermansson* i Stockholm *m. fl.* (vpk), i vilken — såvitt motionen behandlats av utskottet — hemställts

»att riksdagen i skrivelse till regeringen måtte hemställa

1. att regeringen tar initiativ till åstadkommandet av en löpande och snabb statistikföring över inträffade olycksfall och yrkeskadefall inom arbetslivet samt om skyldighet för företagen att budgetera arbetsmiljökostnaderna,
2. att till pågående utredning om arbetsmiljö- och arbetarskyddslagsfrågor för ställningstagande hänskjuts frågan om att gripa ut och snabbutreda frågorna om lägsta hygieniska och tolerabla

gränsvärden för hälsorisker, fastställandet av rätt till 10 minuters paus varje hel timme vid kontinuerliga arbetsprocesser, högsta tillåtna hastighet vid löpandebandarbeten och arbetshastighet vid repetitiva arbetsprocesser, stärkt ställning och ökade befogenheter för skyddsombuden och inrättande av fackliga skyddsinspektörer samt att förslag skyndsamt framläggs härom;

att riksdagen måtte uttala sig

dels för ett inordnande av arbetsmedicinska institutet under arbetarskyddsstyrelsens ledning och att denna erhåller en stark löntagarrepresentation i syfte att bli en samordnande instans för att styra utformningen av en bättre arbetsmiljö;

---

att en professur i arbetsmiljö inrättas».

5) motionen 1971: 767 av herrar Nilsson i Växjö (s) och Fagerlund (s), i vilken hemställts »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer om en prövning av möjligheterna till och formerna för en utvidgning av samhällets stöd till industrier för vatten- och luftvårdande åtgärder att omfatta även industrins inre miljö».

Arbetarskyddslagen m. m.

Bakgrund

Skyddslagstiftning till förmån för enskilda arbetstagare har funnits länge. Till en början tog den särskilt sikte på kvinnor och barn. Sedan 1912, då den första arbetarskyddslagen kom till, har den tagit sikte på alla arbetstagare sysselsatta inom industri och annan rörelse. År 1938 tillkallades särskilda sakkunniga för att verkställa en allmän översyn av arbetarskyddslagstiftningen. De sakkunniga, som antog benämningen 1938 års arbetarskyddskommitté, lade fram ett preliminärt utkast till ny arbetarskyddslag 1944. Sedan kommittén låtit remissbehandla utkastet och överarbetat detsamma, avlämnade kommittén betänkande med förslag till lag om skydd mot ohälsa och olycksfall i arbete, m. m., i juni 1946 (SOU 1946: 60). Efter remissbehandling och ytterligare överarbetning inom socialdepartementet lade Kungl. Maj:t fram proposition med förslag till arbetarskyddslag (prop. 1948: 298). Förslaget antogs med vissa ändringar, och ny arbetarskyddslag utfärdades den 3 januari 1949. Kompletterande bestämmelser utfärdades i arbetarskyddskungörelsen den 6 maj 1949. Författningsbestämmelserna kompletterades med råd och anvisningar som kontinuerligt utfärdas av arbetarskyddsstyrelsen.

För arbetarskyddet viktiga bestämmelser finns i åtskilliga andra författningar. Här kan som exempel nämnas byggnadsstadgan, brandlagen och giftförordningen.

Arbetskyddsförfattningarna har ändrats ett flertal gånger under de tjugo år som gått sedan deras tillkomst, i de flesta fallen efter förslag av arbetskyddsstyrelsen. En viktig ändring gjordes år 1963 då lagstiftningens tillämpningsområde utvidgades från rörelse till i princip all verksamhet till vilken arbetstagare används för arbetsgivares räkning.

Huvuddragen i gällande lagstiftning

Arbetskyddslagen är tillämplig på varje verksamhet, i vilken arbetstagare används till arbete för arbetsgivares räkning (1 §). Lagen gäller också för elever vid vissa yrkesskolor, för dem som är intagna på vissa vårdanstalter samt för värnpliktiga då de utför yrkesarbete (2 §). Undantagna från bestämmelserna är s. k. okontrollerbart arbete, arbete som utförs i arbetsgivarens hushåll, skeppstjänst samt arbete som utförs av arbetsgivarens familjemedlemmar i dennes hem eller i familjens jordbruk (3 §).

Lagens andra kapitel innehåller allmänna föreskrifter om åtgärder till förebyggande av ohälsa och olycksfall. Arbetsgivaren är skyldig att iaktta allt som med hänsyn till arbetets natur och de förhållanden under vilka arbetet bedrivs samt arbetstagarens ålder, yrkesvana och övriga förutsättningar för arbetet skäligen kan erfordras för att förebygga att hos honom sysselsatt arbetstagare ådrar sig ohälsa i följd av arbetet eller drabbas av olycksfall i arbetet. Arbetstagaren å sin sida är pliktig att använda de skyddsanordningar som finns och att noga följa i lagen eller med stöd av lagen meddelade föreskrifter och även i övrigt iaktta tillbörlig försiktighet och medverka till att ohälsa och olycksfall förekommer (7 §). Arbetslokal skall vara inrättad i enlighet med vad därom kan vara föreskrivet (8 §). Vidare skall i nödvändig utsträckning arbetstagarna på eller invid arbetsstället ha tillgång till dricks- och tvättvatten, toaletter, plats för ombyte, förvaring och torkning av kläder samt lämplig måltidsplats. Där så kan anses behövt skall lämplig plats för vila eller utrymme, som erbjuder tillfredsställande skydd mot köld och nederbörd, stå till arbetstagarnas förfogande (9 §). Det skall vara sörgt för tillräckligt luftutrymme, i regel minst tio kubikmeter per arbetstagare, tillfredsställande luftväxling, tillräcklig och tjänlig belysning samt lämplig värme- och fuktighetsgrad inom arbetslokalerna. Vidare skall det finnas lämpliga anordningar för att hindra att damm, rök, gas eller ånga sprids i skadlig eller besvärande mängd eller att arbetstagarna skadas genom att utsättas för buller, skakningar eller annan liknande olägenhet. På arbetsställe skall ordning och renlighet iakttas. Arbetet skall anordnas så att det kan utföras på sätt som inte är onödigt tröttnande (10 §). Till förekommande av olycksfall i arbetet skall motorer och vissa angivna maskinella anordningar, ångpannor och andra tryckkärl samt luft- och transportanordningar vara försedda med erforderliga

skyddsanordningar och även i övrigt vara så utförda och anordnade, att de erbjuder betryggande säkerhet. Åtgärder skall också vidtas till undvikande av skada genom fall, nedstörtande föremål, ras, splitter, giftiga eller eljest farliga ämnen med flera särskilt angivna omständigheter (11 §). Vidare finns bestämmelser om personlig skyddsutrustning (12 §) och om första hjälpen vid olycksfall (13 §).

I 3 kap. ges särskilda bestämmelser om arbetstiden och dess förläggning. Här regleras arbetstagarnas rätt till rast och arbetspaus i arbetet samt deras rätt till erforderlig ledighet för nattvila och veckovila. I nattvilan skall i princip ingå tiden mellan kl. 24 och 5. Veckovilan skall omfatta 24 sammanhängande timmar.

Särskilda bestämmelser om minderårigas användande till arbete finns i 4 kap. Minderårig, dvs. den som inte fyllt 18 år, får inte användas till arbete före det år han fyller 14 år och innan han fullgjort sin skolplikt. Dispens kan meddelas för lättare arbete. Till industriellt eller därmed likställt arbete, transportarbete eller arbete i hotell, restaurang eller kaféerörelse får minderårig inte användas före det år han fyller 15 år. Budskickning och lättare distributionsarbete är undantagna från detta förbud. Arbetsgivaren skall särskilt se till att den minderårige inte utsätts för fara för olycksfall, överansträngning, moralisk skada e. d. För den minderåriges arbetstid uppställs ett absolut maximum av 10 t/d och 54 t/v. Minderårig skall ha minst 11 timmars oavbruten nattvila. Den som inte fyllt 16 år får inte arbeta under tiden kl. 19—6. Den som är 16 eller 17 år får inte arbeta under tiden kl. 22—5. Vissa dispensmöjligheter föreligger.

För kvinnors användande i arbete finns särskilda bestämmelser i 5 kap. Dessa tar numera sikte dels på kvinnors användande till arbete under jord i gruva eller stenbrott, dels på kvinnor som väntar eller just fött barn.

Sjätte kapitlet innehåller regler om samverkan mellan arbetsgivare och arbetstagare för att åstadkomma sunda och säkra arbetsförhållanden på arbetsstället. Här ges också regler om utseende av skyddsombud eller tillsättande av skyddskommitté. Vid företag som regelbundet selsätter minst fem arbetstagare skall skyddsombud utses bland de anställda. Skyddsombud får inte hindras att fullgöra sina arbetsuppgifter eller få sämre arbetsförhållanden med anledning av skyddsombudsverksamheten. Överträdelse av denna bestämmelse kan medföra skadeståndsskyldighet. Skyddskommitté skall utses vid företag som har minst 50 arbetstagare. I sådan kommitté skall ingå företrädare för arbetsgivare och arbetstagare samt skyddsombud. Svenska arbetsgivareföreningen och Landsorganisationen har antagit regler för den lokala skyddsverksamheten.

Tillverkare, försäljare, upplåtare och installatörer av redskap, maskiner och annan teknisk utrustning är enligt 7 kap. skyldiga att vidta

behövliga skyddsåtgärder innan de överlämnar en sådan anordning att tas i bruk av andra. Den som har ett grustag är skyldig att vidta behövliga skyddsåtgärder vid grustäkt, även om arbetarskyddslagen i övrigt inte är tillämplig.

Tillsynen av efterlevnaden av arbetarskyddslagen åvilar enligt 8 kap. arbetarskyddsstyrelsen samt, under dess överinseende och ledning, yrkesinspektionens befattningshavare och kommunala tillsynsmän.

Yrkesinspektionen är indelad i elva distrikt. Inom vissa yrkesområden finns dessutom specialinspektioner, t. ex. elektriska inspektionen och sprängämnesinspektionen. De kommunala tillsynsmännen är tillsatta av hälsovårdsnämnderna. Sådana tillsynsmän är ofta även hälsovårdsinspektörer.

Arbetarskyddslagen innehåller straffbestämmelser för den som bryter mot lagen eller föreskrifter som meddelats med stöd av denna. Straffbestämmelser avser såväl arbetsgivare som arbetstagare. Även tillverkare av maskiner o. d. kan drabbas av straff.

Arbetsmiljöutredningen

Riksdagen hemställde år 1969 om en allmän översyn av arbetarskyddslagstiftningen (2LU 58). Den 20 februari 1970 utfärdades direktiv till den begärda utredningen. Utredningen har antagit namnet *arbetsmiljöutredningen*.

I direktiven framhålls inledningsvis att under den period arbetarskyddslagen varit i kraft utvecklingen i socialt, tekniskt och ekonomiskt hänseende gått mycket snabbt. Det har i många avseenden förändrat risksituationen för arbetstagarna. Större delen av dessa upplever oro för hälsorisker på arbetsplatserna. Det framhålls vidare att nya yrkesfaror tillkommit till följd av nya tillverkningsmetoder. Uppgifterna för arbetarskyddet är inte längre begränsade till övervägande tekniska frågeställningar, utan yrkeshygieniska och medicinska problem på arbetsplatserna kräver stor uppmärksamhet. I enlighet härmed blir det i betydande utsträckning en angelägenhet för arbetarskyddet att beakta arbetstagarnas hela hälsosituation. Den nya produktionstekniken aktualiserar också i allt högre grad en skärpt övervakning från arbetarskyddets sida av att arbetslokaler, maskiner, arbetsmetoder och andra arbetsmiljöfaktorer anpassas till den mänskliga arbetskraftens fysiska och psykiska förutsättningar. I direktiven anges vidare att utredningen även skall pröva frågor rörande arbetarskyddets organisation. Utredningens uppdrag utvecklas mera i detalj på följande sätt:

Den översyn som utredningen skall verkställa skall syfta till en lagstiftning som svarar mot en breddad målsättning för arbetarskyddet. Allmänt sett bör lagstiftningen ge ett tillfredsställande underlag för vidgade insatser mot hälsofarliga arbetsmiljöer. En grundtanke måste vara att arbetstagarnas fysiska och psykiska hälsa skall kunna skyddas effek-

tivt i varje led av produktionen. Arbetarskyddets krav måste bättre än f. n. kunna göra sig gällande redan i samband med planeringen av arbetslokaler, maskiner och arbetsmetoder. Det är också nödvändigt med ökade möjligheter till en fortlöpande kontroll av den arbetshygieniska situationen på arbetsplatserna. Goda möjligheter måste dessutom finnas till ingripande i sådana fall då missförhållanden i skyddshänseende kunnat konstateras.

De bestämmelser som inryms i nuvarande arbetarskyddslagstiftning är ganska allmänt hållna. Detta har sin förklaring dels i att bestämmelserna skall gälla för så gott som hela arbetslivet med alla dess skilda verksamhetsgrenar och skiftande arbetsförhållanden, dels i att man velat underlätta en anpassning till teknikens utveckling m. m. I den mån behov av mer preciserade anvisningar föreligger ankommer det på tillsynsorganen att meddela dessa. För egen del anser jag att mycket talar för att den centrala arbetarskyddsförfattningen inte bör vara starkt detaljbetonad. Jag avser dock inte att här göra några bestämda uttalanden i frågan hur reglerna för arbetarskyddet bör vara uppbyggda i systematiskt hänseende. Detta spörsmål bör i sin helhet prövas av utredningen. Det primära är att den nya lagstiftningen ger ett fast underlag för åtgärder och ingripanden från arbetarskyddet på ett betydligt vidare område än den nuvarande lagen. Den nya lagstiftningen bör återspegla vår kunskap om och erfarenhet av att hälsorisker av fysisk och psykisk art ofta har sin grund i missförhållanden inom arbetslivet som kan motverkas genom vidgade insatser från arbetarskyddet.

Arbetarskyddslagens tillämpningsområde fastlades, som redan nämnts, så sent som år 1963. Det principiella ställningstagande som då skedde torde inte böra frångås. Arbetarskyddslagstiftningen bör således i princip vara allmängiltig. Detta hindrar inte att frågor som gäller tillämpningsområdet för lagstiftningen kan behöva prövas av utredningen. En betydelsefull fråga gäller skyddet för arbetstagare som helt eller delvis sysselsätts på arbetsplatser över vilka deras arbetsgivare inte råder. Enligt vad jag erfarit har också ett flertal andra spörsmål som gäller nuvarande lagstiftnings tillämpningsområde aktualiserats hos arbetarskyddsstyrelsen. Arbetarskyddsstyrelsen har nyligen i en framställning till Kungl. Maj:t föreslagit att huvuddelen av nuvarande inskränkningar i arbetarskyddslagstiftningens tillämplighet på arbete inom jordbruket skall slopas. Ståndpunkt till denna framställning kommer att tas sedan framställningen remissbehandlats.

Arbetarskyddslagstiftningen tar i sin nuvarande utformning sikte framför allt på åtgärder mot olycksfall i arbete och vissa former av ohälsa som hänföres till yrkessjukdomarna. Även om väsentliga framsteg kunnat göras på detta fält med stöd av gällande bestämmelser, ger yrkeskadestatistiken besked om att insatserna mot olycksfallen och yrkessjukdomarna behöver intensifieras ytterligare. Detta gäller speciellt inom vissa branscher och beträffande vissa arbetsformer. Utredningen bör pröva möjligheterna att genom skärpt eller annars ändrad lagstiftning bidra till att undanröja eller minska yrkesriskerna.

En väsentlig uppgift för utredningen blir att uppmärksamma yrkesfaror — ofta av helt ny typ — som hänger samman med den tekniska och strukturella utvecklingen på senare tid. Som exempel på sådana faror kan nämnas förgiftningsrisker på grund av olika slag av luftföroreningar, risker för hörselskador till följd av ökande bullernivå hos ma-

skiner och anläggningar samt risker för den psykiska hälsan på grund av alltmer specialiserade och mekaniserade arbetsprocesser. Förutsättningar måste skapas för att komma till rätta med de problem som här möter. Detta kan naturligtvis inte ske enbart genom lagstiftningsåtgärder. I lagstiftningen skall emellertid grunden för de vidgade skyddsinsatserna läggas.

Utredningen bör undersöka hur lagstiftningens materiella regler lämpligen bör omgestaltas för att uppfylla de nyssnämnda önskemålen. Utan anspråk på att därigenom lämna några närmare anvisningar om vilka vägar som bör beträddas vill jag här beröra vissa frågor som kan förtjäna att övervägas i detta sammanhang.

Kravet på att skyddsåtgärder sätts in på ett så tidigt stadium som möjligt gör det nödvändigt att ägna stort intresse åt frågor som angår granskning och besiktning av arbetslokaler, maskiner och anläggningar m. m. Kontrollen över arbetsmetodikerna är naturligtvis inte mindre viktig. Föreskrifter om obligatorisk förhandsgranskning i viss omfattning av förslag, konstruktionsritningar o. d. torde få övervägas.

En del yrkesrisker, inte minst sådana som har sitt upphov i luftföroreningar, kan inte definitivt konstateras utan att särskilda, kanske kostnadskrävande undersökningar utförs på arbetsplatsen. Utredningen bör pröva hur föreskrifterna rörande sådana undersökningar skall vara utformade. I detta sammanhang bör utredningen ta upp frågan om de s. k. hygieniska gränsvärdena. Detta står i överensstämmelse med vad fjolårets riksdag uttalat i anledning av motioner om lagstiftning för kontroll av hälsofarliga ämnen och produkter (2LU 1969: 67, rskr 324).

Arbetstidsfrågorna är av stor betydelse för arbetstagarna. Proposition med förslag om en ny allmän arbetstidslag — i vilken principen om 40 timmars arbetsvecka skrivs in — har nyligen förelagts riksdagen (prop. 1970: 5). I den föreslagna arbetstidslagen regleras frågor om arbetstidens längd. Spörsmål som gäller arbetstidens förläggning fordrar nu en grundlig genomgång. Skyddssynpunkter bör ägnas stor uppmärksamhet vid översynen av gällande regler om dygnsvila, veckovila, raster och arbetspauser.

Särskilda skyddsbestämmelser rörande minderårigas användande till arbete torde också framdeles behövas. Utformningen får övervägas mot bakgrunden av nya förhållanden. Bl. a. motiverar förekomsten av organiserad företagshälsovård en översyn av reglerna om läkarkontroll av minderåriga. I fråga om minderårigas arbetstid bör bestämmelserna omprövas bl. a. mot bakgrunden av den föreslagna nya arbetstidslagstiftningen.

Den fortgående utvecklingen mot jämställdhet mellan män och kvinnor på arbetsmarknaden gör det naturligt att söka undvika särbestämmelser för den kvinnliga arbetskraften i arbetsrättslig lagstiftning. Utredningen bör pröva i vilken utsträckning sådana bestämmelser alltför ofta behövs för att tillgodose arbetarskyddets intressen.

En effektiv tillämpning av arbetarskyddslagstiftningen är självfallet av stor betydelse. Reglerna om tillsyn genom offentliga organ bör därför ses över med sikte på största möjliga effektivitet i tillsynsverksamheten. Arbetarskyddsstyrelsens och yrkesinspektionens organisation och arbetsformer bör tas upp till behandling av utredningen i anslutning till översynen av lagstiftningen. Den nuvarande uppdelningen av arbetarskyddstillsynen på allmänna yrkesinspektionen och olika specialinspektioner

bör prövas. Även formerna för arbetsmedicinska institutets deltagande i arbetarskyddsverksamheten bör uppmärksammas av utredningen.

Frågan om anmälningsplikt beträffande nytillkomna arbetsställen — vilken var aktuell i samband med arbetarskyddslagens tillkomst — torde åter få övervägas. Resultatet av det utredningsarbete som pågår inom arbetarskyddsstyrelsen när det gäller tillsynen över de mindre arbetsställena bör också beaktas.

Ett bemästrande av arbetsplatsens skydds- och hälsofrågor förutsätter inte bara en omfattande tillsyn genom myndighets försorg. Därutöver krävs en väl utbyggd lokal skyddsverksamhet, som måste svara för en anseelig del av den fortlöpande bevakningen av den skyddstekniska och arbetshygieniska situationen. De anställdas möjligheter att öva inflytande på utformningen av arbetsmiljön bör ägnas stor uppmärksamhet.

Skyddsombudens ställning bör särskilt beaktas och deras handlingsmöjligheter förstärkas. En ökad insats i arbetarskyddet av dem som deltar i det praktiska arbetet bör medverka till önskade resultat av arbetarskyddsverksamheten. Möjligheterna till en utbyggd organisation med regionala skyddsombud bör undersökas. Uppmärksamhet bör också ägnas åt de uppgifter som vilar på yrkesinspektionens förtroenderåd.

För en stor del av arbetsmarknaden finns en överenskommelse som numera i större utsträckning än tidigare innefattar preciserade regler för det lokala arbetarskyddet. Man har också kommit fram till riktlinjer för en utbyggnad av företagshälsovården. Nuvarande bestämmelser i arbetarskyddslagstiftningen om organiserad samverkan mellan arbetsgivare och arbetstagare i arbetarskyddshänsende bör omprövas med beaktande av den utveckling som återspeglas i överenskommelserna. Hän-syn bör också tas till vad företagshälsovårdsutredningen redovisat i ett år 1968 framlagt betänkande (SOU 1968: 44) och till de fortsatta överväganden i hithörande frågor som äger rum i anledning av det uppdrag som den 29 maj 1969 lämnats socialstyrelsen angående disponering av läkarresurser för företagshälsovården.

Utöver vad jag här nämnt bör det stå utredningen fritt att ta upp sådana spörsmål som aktualiseras under arbetets gång och som faller inom ramen för en allmän översyn av arbetarskyddslagstiftningen.

I sitt arbete bör utredningen beakta de internationella strävandena på arbetarskyddets område.

Det bör stå utredningen fritt att lägga fram delförslag innan arbetet slutförts.

Kungl. Maj:t har den 26 februari i år uppdragit åt arbetsmiljöutredningen att i anslutning till sitt övriga utredningsarbete verkställa utredning och lägga fram förslag om dels arbetsmedicinska institutets integrering i arbetarskyddsstyrelsen, dels organisationen av en arbetsmedicinsk filial placerad i Umeå.

1970 års riksdag

I motioner till 1970 års riksdag väcktes ett antal motioner angående lagstiftningen om arbetarskydd m. m. Andra lagutskottet behandlade motionerna i sitt av riksdagen godkända utlåtande 1970: 63. Bland de frå-

gor som behandlades i utlåtandet kan nämnas frågor om skyddsombudens ställning, om yrkessjukdomen silikos, om koloxidförgiftning i bilverkstäder och om kontroll av arbetslokaler från arbetarskyddssynpunkt. I sistnämnda avseende uttalades att den av motionärerna aktualiserade frågan är betydelsefull, varjämte en redogörelse lämnades för arbetsmiljöutredningens uppdrag i hithörande delar. Utskottet ansåg det lämpligt att motionerna i denna fråga överlämnades till utredningen för beaktande. Även flertalet av de övriga motionerna ansågs lämpligen böra överlämnas till utredningen. Kungl. Maj:t har överlämnat riksdagens skrivelse i ämnet (1970: 351) jämte utskottsutlåtandet och motionerna till arbetsmiljöutredningen för beaktande.

Arbetarskyddsfonden

I prop. 1971: 22 med förslag till lag om ändring i lagen (1954: 243) om yrkesskadeförsäkring m. m. föreslås att arbetarskyddet tillförs ökade resurser genom en särskild arbetarskyddsavgift, som tas ut av arbetsgivarna i anslutning till yrkesskadeförsäkringsavgiften. Den särskilda arbetarskyddsavgiften skall bidra till vidgade insatser för en förbättrad arbetsmiljö. En arbetarskyddsfond tillskapas för nya insatser i fråga om forskning, utbildning och upplysning på arbetsmiljöområdet. Fonden kommer att tillföras drygt 20 milj. kr. om året. Arbetarskyddsavgiften innefattar dessutom ett visst bidrag till kostnaderna för den verksamhet som bedrivs av arbetarskyddsverket och arbetsmedicinska institutet.

Propositionen kommer att behandlas av socialförsäkringsutskottet (SfU 1971: 17).

Företagshälsovård

I prop. 1971: 23 angående vissa frågor om företagshälsovård m. m. läggs som ett led i åtgärderna för att förstärka arbetarskyddets resurser fram förslag beträffande utbyggnad av företagshälsovården. Ett utbyggnadsprogram för företagshälsovårdens läkarresurser redovisas. Det innebär att antalet läkare inom företagshälsovården, uttryckt i heltidsverksamma läkare, kommer att öka från ca 200 till omkring 650 under den närmaste femårsperioden. Viktiga samråds- och informationsuppgifter på detta område anförtros åt en nyinrättad företagshälsovårdsdelegation med företrädare för arbetsmarknaden, sjukvården och arbetarskyddet.

Ett program för ökad utbildning i företagshälsovård vid arbetsmedicinska institutet läggs fram. Avsikten är att vid institutet årligen skall utbildas bl. a. 45 läkare, 50 skyddsingenjörer och 60 sjuksköterskor i företagshälsovård.

För genomförande av utbildningsprogrammet föreslås betydande förstärkningar av arbetsmedicinska institutets resurser. Anslaget för budgetåret 1971/72 höjs med ca 2,5 milj. kr., vilket bl. a. innefattar en personalförstärkning med ett 20-tal nya tjänster.

Propositionen kommer att behandlas av utskottet i betänkande 1971: 11.

Utredning angående yrkesskadestatistiken

Efter Kungl. Maj:ts bemyndigande tillkallades år 1967 en sakkunnig för att utreda yrkesskadeförsäkringens finansiering m. m. Den sakkunnige överlämnade förra året ett betänkande kallat *Yrkesskadeförsäkringens finansiering* (SOU 1970: 49), vilket betänkande ligger till grund för prop. 1971: 22 med förslag till lag om ändring i lagen om yrkesskadeförsäkringen m. m. För den sakkunnige återstår att utreda frågan om *den framtida yrkesskadestatistiken*. I direktiven anförs härom följande:

Den av riksförsäkringsverket utarbetade statistiken över yrkesskador är till innehåll och utformning i sina huvuddrag bestämd genom överväganden på grund av ett år 1955 framlagt förslag om sjukförsäkrings- och yrkesskadestatistiken, internationella rekommendationer, framställningar av arbetarskyddsverkets organisationsutredning år 1960 samt överläggningar mellan riksförsäkringsverket och arbetarskyddsstyrelsen år 1963. Riksförsäkringsverkets arbete med yrkesskadestatistiken, som sysselsätter inemot 40 personer, avser i första hand att belysa yrkesskadornas frekvens, beskaffenhet och orsaker. Resultatet härav redovisas i publikationen »Yrkesskador», som ges ut i serien Sveriges officiella statistik. Bland övriga av verket utarbetade statistiska redogörelser om yrkesskador och yrkesskadeförsäkring kan nämnas »Kostnadsstatistik för yrkesskador», som närmast är avsedd att ge underlag för utarbetande av premietariffer för yrkesskadeförsäkringen, och den s. k. företagsstatistiken, dvs. statistik för belysande av yrkesskadeförhållandena hos enskilda stora företag. Denna senare statistik, som omfattar företag med minst 50 000 arbetstimmar för år räknat, tillhandahålls varje år arbetarskyddsverket för dess inspektionsverksamhet. Vidare kan nämnas att uppgifterna i det centrala företagsregistret, som förs hos statistiska centralbyrån och som är avsett att hållas aktuellt för olika statistiska ändamål, i väsentliga avseenden förnyas årligen på grundval av uppgifter ur riksförsäkringsverkets hålkortsregister över arbetsgivare och däri förekommande uppgifter om näringsgrenar m. m. Frågan om yrkesskadestatistikens framtida handhavande har alltså betydelse för flera statliga myndigheter. Arbetsmarknadens parter har också ett betydande intresse i denna fråga. Riksförsäkringsverket har i sitt remissyttrande över yrkesskadestatistikens betänkande anfört, att verkets befattning med denna statistik måhända skulle kunna motiveras med att verket kommer att ha tillsyn över yrkesskadeförsäkringen men att mot en sådan ordning talar att verket inte har något direkt behov av statistik, som främst är uppbyggd för att tjäna arbetarskyddet. Verket ifrågasätter därför om inte arbetarskyddsstyrelsen framdeles bör ha huvudansvaret för yrkesskadestatistiken. Vid utredningen bör prövas hur yrkesskadestatistiken i framtiden bör utformas och vem som bör svara för statistikproduktionen.

Utskottet

I de motioner, som behandlas i detta betänkande, tas upp ett antal frågor, som rör arbetarskyddet.

Den nuvarande arbetarskyddslagen har gällt sedan 1949. Lagen har ändrats vid olika tillfällen, men de grundläggande principerna i lagen kvarstår oförändrade sedan lagens tillkomst. Förra året tillsattes efter Kungl. Maj:ts bemyndigande en utredning, arbetsmiljöutredningen, som skall företa en genomgripande översyn av hela arbetarskyddslagstiftningen. Utredningen skall också pröva frågor rörande arbetarskyddets organisation.

I motionen 1971: 247 yrkas att arbetsmiljöutredningen skall få en parlamentarisk sammansättning. Motionen syftar vidare till en utvidgning av utredningens uppdrag så att detta kommer att avse även andra arbetsmiljöfrågor än de ovan nämnda. Motionärerna pekar bl. a. på att utbildnings- och forskningsfrågan bör utredas. De framhåller också att det finns behov av en analys av den samhällsekonomiska betydelsen av en bättre arbetsmiljö. Motionärerna vill också att riksdagen skall begära åtgärder så att industrin ekonomiskt stimuleras att förbättra arbetsmiljön. Yrkandet i motionen 1971: 767 är likartat med det sist redovisade.

I arbetsmiljöutredningen ingår sju ledamöter. Av ledamöterna är flertalet verksamma inom arbetsmarknadens organisationer, nämligen två inom LO-området, en inom TCO-området och två inom SAF-området. Genom att till utredningen har knutits ett antal experter har utredningen tillgång till sakkunskap beträffande bl. a. arbetsmedicinska frågor och frågor rörande förgiftningar.

Enligt utskottets mening är det av stort värde att arbetsmarknadens organisationer är starkt representerade i utredningen. Med hänsyn till utredningens karaktär är det uppenbarligen nödvändigt att det stora flertalet av de till utredningen knutna experterna i princip deltar i utredningsarbetet i dess helhet. På grund av vad sålunda anförts om arbetsmiljöutredningens organisation och arbete anser utskottet att det inte föreligger skäl att ta något initiativ till förstärkning av utredningen med företrädare för de politiska partierna. Utskottet avstyrker därför motionen 1971: 247 i denna del.

Enligt de utförliga direktiven för arbetsmiljöutredningen syftar översynen till en lagstiftning som svarar mot en breddad målsättning för arbetarskyddet. Lagstiftningen bör allmänt sett ge ett tillfredsställande underlag för vidgade insatser mot hälsofarliga arbetsmiljöer. En grundtanke måste vara att arbetstagarnas fysiska och psykiska hälsa skall kunna skyddas effektivt i varje led i produktionen. Vidare framhålls i direktiven bl. a. att en effektiv tillämpning av arbetarskyddslagstiftningen självfallet är av stor betydelse och att reglerna om tillsyn genom offentliga organ

bör ses över med sikte på största möjliga effektivitet i tillsynsverksamheten. Det pekats också på behovet av en väl utbyggd lokal skyddsverksamhet. I direktiven anges ett antal särskilda frågor som förtjänar uppmärksamhet under utredningsarbetet. Det står utredningen fritt att utöver vad som särskilt nämns i direktiven ta upp sådana frågor som aktualiseras under arbetets gång och som faller inom ramen för en allmän översyn av arbetarskyddslagstiftningen.

De centrala utredningsuppgifter på arbetarskyddsområdet som således lagts på arbetsmiljöutredningen är omfattande och med hänsyn till uppgifternas svårighetsgrad tidskrävande. Enligt utskottets mening är det av vikt att utredningen i princip inte vidgas till att avse uppgifter som går utanför den i de ursprungliga direktiven givna ramen. Det är nämligen angeläget att arbetet på en tidsenlig lagstiftning och en effektiv kontrollorganisation på området inte fördröjs. Till detta kommer att frågan rörande förbättring av arbetsmiljön även i andra sammanhang ägnas uppmärksamhet av statsmakterna. Nyligen har förslag lagts fram beträffande en utbyggnad av företagshälsovården (prop. 1971: 23, SoU 11). Vidare kan nämnas att arbetarskyddet föreslås få ökade resurser genom en särskild arbetarskyddsfond som skall tillskapas för nya insatser i fråga om forskning, utbildning och upplysning på området (prop. 1971: 22, SFU 17). Med hänsyn till det anförda avstyrker utskottet yrkandet i motionen 1971: 247 om att tilläggsdirektiv skall utfärdas till arbetsmiljöutredningen. Med beaktande av att utredningen är oförhindrad att ta upp även andra frågor än sådana som särskilt nämns i direktiven finns det inte heller anledning att ta något initiativ från riksdagens sida i fråga om utredning eller åtgärder för att ekonomiskt stimulera industrin till arbetsmiljöinsatser. Utskottet avstyrker därför också de yrkanden i detta avseende som framställs i motionerna 1971: 247 och 1971: 767.

I två motioner framställs yrkanden som avser yrkesinspektionens verksamhet. Motionen 1971: 63 syftar till en utökning av antalet distrikt inom yrkesinspektionen från nuvarande 11 till 24 så att det inom varje län skall finnas ett distriktskontor, och i motionen 1971: 359 hemställs att riksdagen skall uttala att frågan om samarbetet mellan yrkesinspektionen och lokala kommunala organ ägnas särskild uppmärksamhet i arbetet på att reformera arbetarskyddslagstiftningen. Som exempel på i vilka avseenden ett förbättrat samarbete främst bör komma till stånd framhåller motionärerna att byggnadstillstånd för om-, ny- eller tillbyggnad av arbetslokaler bör beviljas endast om ritningar m. m. av yrkesinspektionen granskats och godkänts från miljö- och skyddssynpunkt.

Vid sin prövning av frågor rörande arbetarskyddets organisation bör arbetsmiljöutredningen enligt sina direktiv ta upp till behandling bl. a. yrkesinspektionens organisation och arbetsformer. Utskottet vill understryka att vid denna översyn beaktas att en fortsatt förstärkning av yrkesinspektionens organisation är angelägen. Huruvida denna förstärkning bör

åstadkommas genom ett utökat antal inspektionsdistrikt eller på annat sätt bör enligt utskottets mening prövas under utredningsarbetet. I enlighet med detta ställningstagande bör motionen 1971: 63 inte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Som framhålls i motionen 1971: 359 torde det inte sällan förekomma att vid projektering för om- eller tillbyggnad av arbetslokaler arbetarskyddssynpunkterna inte ägnas tillräcklig uppmärksamhet. Förbättrade förhållanden i detta avseende kan uppnås, som anförs i motionen, bl. a. genom att man får till stånd ett bättre samarbete mellan yrkesinspektionen och olika kommunala organ. Även andra åtgärder inom ramen för arbetarskyddslagstiftningen kan vara påkallade. I direktiven till arbetsmiljöutredningen har framhållits att arbetarskyddets krav måste bättre än f. n. kunna göra sig gällande redan i samband med planeringen av arbetslokaler, maskiner och arbetsmetoder. Vidare uttalas bl. a. att kravet på att skyddsåtgärder sätts in på ett så tidigt stadium som möjligt gör det nödvändigt att ägna stort intresse åt frågor som angår granskning och besiktning av arbetslokaler, maskiner och anläggningar m. m. Det anges även att föreskrifter om obligatorisk förhandsgranskning i viss omfattning av förslag, konstruktionsritningar o. d. torde få övervägas. Vid sin prövning av de nu angivna frågorna blir det uppenbarligen nödvändigt för arbetsmiljöutredningen att ägna betydande uppmärksamhet både åt innehållet i lagstiftningen och frågan om det praktiska samarbetet mellan de offentliga tillsynsorganen på området, de lokala myndigheterna och de personer som är engagerade i den lokala skyddsverksamheten. Med hänsyn härtill är något uttalande från riksdagens sida i den fråga som upptagits i motionen 1971: 359 inte erforderligt. Utskottet avstyrker därför motionen.

I motionen 1971: 750 framställs en rad yrkanden rörande arbetarskyddet. Motionärerna vill att ett antal uppräknade frågor, bl. a. frågor om hygieniska gränsvärden, rätt till pauser vid kontinuerliga arbetsprocesser och om stärkt ställning för skyddsombuden skall snabbutredas av arbetsmiljöutredningen. Vidare vill motionärerna att riksdagen skall uttala sig för att arbetsmedicinska institutet inordnas under arbetarskyddsstyrelsens ledning, att styrelsen erhåller en stark löntagarrepresentation och att styrelsen blir en samordnande instans för att styra utformningen av en bättre arbetsmiljö. Motionärerna vill också att företagen skall bli skyldiga att budgetera arbetsmiljökostnaderna samt att en professur i arbetsmiljö skall inrättas.

Samtliga de frågor, beträffande vilka motionärerna förordar en snabbutredning, ligger inom ramen för arbetsmiljöutredningens uppdrag. Detta gäller också frågan om skyldighet för företagen att redovisa arbetsmiljökostnader. På grund av det anförda och med hänsyn till betydelsen av att ett samlat förslag till ny arbetarskyddslagstiftning snarast möjligt framläggs av arbetsmiljöutredningen kan utskottet inte biträda motions-

förslagen i de här nämnda frågorna. Utskottet beaktar härvid också att det står utredningen fritt att lägga fram delförslag innan utredningsarbetet slutförts.

Då det gäller yrkandena rörande arbetarskyddsstyrelsens och arbetsmedicinska institutets framtida ställning får utskottet framhålla att arbetarskyddsstyrelsens organisation och arbetsformer skall tas upp av arbetsmiljöutredningen och att utredningen i tilläggsdirektiv den 26 februari i år fått i uppdrag bl. a. att utreda frågan om en integrering av arbetsmedicinska institutet i arbetarskyddsstyrelsen. Med hänsyn till det anförda bör motionen inte heller i denna del föranleda någon åtgärd från riksdagens sida.

Frågor rörande utbildningen på arbetsmiljöområdet har efter hand fått allt större betydelse. Utskottet får i detta hänseende hänvisa till den förstärkning av utbildningsresurserna som föreslagits i prop. 1971: 23 (SoU 11) angående vissa frågor om företagshälsovård m. m. Det finns också anledning erinra om att den arbetarskyddsfond som föreslagits i prop. 1971: 22 (SfU 17) kommer att ge möjlighet till avsevärt vidgade resurser för bl. a. utbildning på arbetarskyddets område. Av det anförda framgår att en fortgående förstärkning av utbildningsresurserna på det här aktuella området sker. Mot denna bakgrund avstyrker utskottet yrkandet i motionen 1971: 350 om inrättande av en professur i arbetsmiljö.

I motionen 1971: 247 yrkas att en skyndsam utbyggnad och effektivisering av yrkesskadestatistiken genomförs. I motionen 1971: 750 framställs ett likartat yrkande, vilket främst syftar till att statistiken på området snabbt skall redovisas.

Frågan hur yrkesskadestatistiken i framtiden bör utformas och vem som bör svara för statistikproduktionen är f. n. föremål för utredning av en sakkunnig. Med hänsyn härtill avstyrker utskottet motionsyrkandena.

Utskottet hemställer

- A. att motionen 1971: 63 och motionen 1971: 359 inte föranleder någon riksdagens åtgärd,
- B. att motionen 1971: 247, såvitt avser frågan om parlamentarisk sammansättning av arbetsmiljöutredningen, inte föranleder någon riksdagens åtgärd,
- C. att motionen 1971: 247, såvitt avser frågan om åtgärder för att ekonomiskt stimulera industrin att förbättra arbetsmiljön, samt motionen 1971: 767 inte föranleder någon riksdagens åtgärd,
- D. att motionen 1971: 247, såvitt avser tilläggsdirektiv till arbetsmiljöutredningen, inte föranleder någon riksdagens åtgärd,
- E. att motionen 1971: 247 och motionen 1971: 750, båda motionerna såvitt avser yrkesskadestatistiken, inte föranleder någon riksdagens åtgärd,

F. att motionen 1971: 750, såvitt den behandlats av utskottet och i den mån den inte behandlats under E, inte föranleder någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 14 april 1971

På socialutskottets vägnar

GÖRAN KARLSSON

Närvarande: herrar Karlsson i Huskvarna (s), Gustavsson i Alvesta (c), Svensson i Kungälv (s), Hamrin (fp), Dahlberg (s), fru Skantz (s), herrar Larsson i Öskevik (c)*, Hyltander (fp), fru Sigurdson (s), herrar Åkerliud (m), Johansson i Blentarp (s), Andreasson (c), fru Marklund (vpk), herrar Nisser (m) och Nilsson i Växjö (s).

* Ej närvarande vid betänkandets justering.

Reservationer

1. *vid utskottets hemställan under B* av herrar Gustavsson i Alvesta (c), Hamrin (fp), Larsson i Öskevik (c), Hyltander (fp), Åkerliud (m), Andreasson (c) och Nisser (m), som anser

dels att det avsnitt av utskottets yttrande på s. 11 som börjar med orden »Enligt utskottets» och slutar med orden »denna del» bort ersätts med text av följande lydelse:

Enligt utskottets mening är det av stort värde att arbetsmarknadens organisationer är starkt representerade i utredningen. Det är emellertid även angeläget att utredningsarbetet får en sådan inriktning och bedrivs på ett sådant sätt att det förslag som arbetet utmynnar i har en så bred förankring som möjligt bland riksdagspartierna. Härigenom främjas en snabb och effektiv lösning av de betydelsefulla frågor som utredningen har att pröva. Med hänsyn till det anförda förordar utskottet att arbetsmiljöutredningen i enlighet med vad som föreslås i motionen 1971: 247 förstärks med företrädare för de politiska partierna.

dels att utskottet under B bort hemställa

»att riksdagen med bifall till motionen 1971: 247 i motsvarande del hos Kungl. Maj:t hemställer att arbetsmiljöutredningen förstärks med företrädare för de politiska partierna.»

2. *vid utskottets hemställan under C* av herrar Gustavsson i Alvesta (c), Hamrin (fp), Larsson i Öskevik (c), Hyltander (fp), Åkerliud (m), Andreasson (c) och Nisser (m), som anser

dels att det avsnitt av utskottets yttrande på s. 12 som börjar med orden »De centrala utredningsuppgifter» och slutar med orden »och 1971: 767» bort ersättas med text av följande lydelse:

De centrala utredningsuppgifter — — — (= utskottet) — — — till arbetsmiljöutredningen.

Då det gäller yrkandet i motionen 1971: 247 om ekonomisk stimulans till industrin för att förbättra arbetsmiljön vill utskottet erinra om att från och med förra budgetåret utgår till industriföretag direkta bidrag till investeringar till åtgärder i syfte att minska vatten- och luftföroreningar. Såsom framhölls i motionen bör det övervägas om motsvarande metod kan tillämpas för att stimulera industrin att förbättra arbetsmiljön. Företagen bör också få ökade möjligheter att utnyttja sina investeringsfonder för särskilda investeringar på arbetsmiljöområdet. Även andra åtgärder bör övervägas i det angivna syftet. Genom utskottets ställningstagande tillgodoses också yrkandet i motionen 1971: 767. Vad utskottet anfört i den här aktuella frågan bör ges Kungl. Maj:t till känna.

dels att utskottet under C bort hemställa

»att riksdagen i anledning av motionen 1971: 247 i motsvarande del samt motionen 1971: 767 ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört om åtgärder för att ekonomiskt stimulera industrin att förbättra arbetsmiljön.»

3. *vid utskottets hemställan under F* av fru Marklund (vpk) som anser

dels att det avsnitt av utskottets yttrande som börjar på s. 13 med orden »Samtliga de» och slutar på s. 14 med orden »i arbetsmiljö», bort ersättas med text av följande lydelse.

De i motionen aktualiserade frågorna — om hygieniska gränsvärden, rätt till pauser vid kontinuerliga arbetsprocesser, högsta tillåtna hastighet vid löpandebandarbeten, stärkt ställning för skyddsombuden och inrättande av fackliga skyddsinspektörer — är av sådan angelägenhetsgrad att riksdagen, oaktat att det står arbetsmiljöutredningen fritt att lägga fram delförslag innan utredningsarbetet slutförts, som sin mening bör uttala att förslag i dessa frågor skyndsamt utarbetas och framlägges. Såväl dagspress som inte minst fackförbundspressen ger dagliga exempel på skrämmande brister och faror inom arbetslivets område. En prioritering av utredningens arbete på de i motionen berörda områdena skulle därmed kunna leda till att behövliga åtgärder kunde vidtas avsevärt snabbare än om slutförandet av utredningens arbete skall avvaktas. Arbetsmiljöutredningen bör få tilläggsdirektiv i enlighet med det anförda.

I fråga om arbetarskyddsstyrelsens och arbetsmedicinska institutets framtida ställning anser utskottet i likhet med motionärerna att arbetarskyddsstyrelsen bör utvecklas till ett centralt samordnande organ i syfte att styra utformningen av en bättre arbetsmiljö. Den förstärkning av arbetarskyddsstyrelsen som är oundgängligen nödvändig främjas på ett verksamt sätt därest arbetsmedicinska institutet såsom föreslås

i motionen knytes till styrelsen. Av grundläggande betydelse är härvid även att styrelsen får en starkare löntagarrepresentation. Sedan motionen avlämnades under den fria motionstiden har arbetsmiljöutredningen i tilläggsdirektiv den 26 februari i år fått i uppdrag att bl. a. utreda frågan om en integrering av arbetsmedicinska institutet i arbetarskyddsstyrelsen. Yrkandet i motionen har sålunda tillgodosetts på denna punkt.

Vad däremot gäller utbildningsfrågor inom arbetsmiljöområdet delar utskottet den i motion 1971: 750 anförda meningen att en total omvärdering är befogad. Det finns beträffande den tekniska arbetsmiljövärden ingen motsvarighet till den satsning som sker när det gäller den yttre miljövärden. Att tillmäta den förra en tillbörlig betydelse bör enligt utskottets mening komma till uttryck i ett tillstyrkande av motionsyrkandet om inrättande av en professur i arbetsmiljö. Motionen åberopar sig härvid på ett förslag framställt av Svenska teknologföreningen om inrättande av en sådan professur som ett led i strävandena att få fram skyddsingenjörer med kvalificerad utbildning för sitt arbete. Utskottet anser den aktualiserade frågan ha en sådan räckvidd, att riksdagen ej bör låta sig åtnöjas med utredningsdirektivens allmänna utformning i utbildningsfrågorna på arbetsmiljöns område. Riksdagen bör därför för sin del tillstyrka den föreslagna professurens inrättande. Förslag om professurens närmare innehåll samt om dess placering torde lämpligen kunna utarbetas av arbetsmiljöutredningen. Arbetet bör bedrivas med förtur.

dels att utskottet under F bort hemställa

- »1) att riksdagen i anledning av motionen 1971: 750 i motsvarande del hos Kungl. Maj:t hemställer att arbetsmiljöutredningen får tilläggsdirektiv i enlighet med vad utskottet anført,
- 2) att riksdagen med bifall till motionen 1971: 750 i motsvarande del ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anført om inrättande av en professur i arbetsmiljö,
- 3) att motionen 1971: 750 såvitt den behandlats av utskottet och i den mån den inte behandlats under E, F 1 eller F 2, inte föranleder någon riksdagens åtgärd.»

